

*Андрейків Т. Я.,*

*к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

*Канцір І. А.,*

*к.е.н., доц., доцент кафедри економіки та менеджменту, Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури, м. Київ*

*Сенищ П. М.,*

*к.е.н., доц., доцент кафедри банківської справи ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ*

## **КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД**

**Анотація.** Проаналізовано сутність стабільності в контексті макроекономіки та фінансів. Визначено фінансову стабільність як здатність фінансової системи протистояти негативним тенденціям та явищам у фінансовому секторі. Окреслено заходи забезпечення фінансової стабільності: вдосконалення нормативно-правової бази; посилення конкурентоспроможності агентів економічної діяльності; реіндустріалізація промислового сектора; розширення внутрішнього ринку; зростання кількісних та якісних показників фінансових активів та послуг; пом'якшення інвестиційного клімату; стабілізація національної грошової одиниці; імплементація заходів макропруденційного характеру. Зроблено висновок, що основним завданням макропруденційної політики виступає забезпечення стабільності фінансової системи, здатності протистояння системним ризикам, знижуючи при цьому волатильність фінансового циклу.

**Ключові слова:** фінансовий сектор, фінансова стабільність, макроекономічна стабільність, стабільність, системні ризики, макропруденційна політика.

*Andreikiv T. J.,*

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finances, Credit and Insurance, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

*Kantsir I. A.,*

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Management, Institute of Innovative Education of Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv*

*Senysch P. M.,*

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Banking, SHEE "University of Banking", Kyiv*

## **THE CONCEPT OF FINANCIAL STABILITY: THEORETICAL AND METHODICAL APPROACH**

**Abstract.** The essence of stability in the context of macroeconomics and finance is analyzed. The financial stability is defined as an ability of the financial system to resist negative trends and phenomena in the financial sector. The measures to ensure financial stability are outlined, in particular: improvement of the regulatory and legal framework; strengthening the competitiveness of economic agents; reindustrialization of industrial sector; expansion of the domestic market; growth of quantitative and qualitative indicators of financial assets and services; mitigating of the investment climate; stabilization of the national currency; implementation of macroprudential measures. Concluded that the main task of macroprudential policy is to ensure the stability of the financial system, its ability to resist systemic risks, while reducing the volatility of the financial cycle.

**Keywords:** financial sector, financial stability, macroeconomic stability, stability and systemic risks, macroprudential policy.

**Постановка проблеми.** Інтеграція України до глобального економічного простору не лише відкриває можливості розвитку фінансового сектора, але й спонукає виникнення потенційних загроз, домінуючою з яких вважається нездатність фінансової системи протистояти системним шоківим явищам. Адекватною реакцією на виклики сьогодення є посилення зацікавленості держави у забезпеченні стабільного розвитку національної економіки, а, відтак, запобігання та протидія дестабілізуючим чинникам у фінансово-економічній сфері. У цьому контексті особливої вагомості набуває дослідження стратегічних пріоритетів забезпечення фінансової стабільності, детінізація економіки та імплементація антикризових заходів у всіх сферах та рівнях національної економіки.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вагомим внеском у дослідженні питання забезпечення стабільного та ефективного розвитку держави в контексті фінансово-економічного поступу виступають праці вітчизняних учених: О. Барановського, Я. Белінської, В. Коваленко, В. Міщенко, С. Міщенко, С. Науменкової, Б. Пшика, Т. Унковської, С. Мочерного, І. Михасюка, С. Панчишина та ін. Незважаючи на чималий науковий доробок, теоретичні та науково-практичні аспекти стабільного розвитку всіх секторів економіки залишаються недостатньо розробленими. Існує гостра потреба в комплексних системних дослідженнях сутності та ролі фінансової стабільності.

**Постановка завдання.** Метою даного дослідження є поглиблення теоретичних положень й обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення шляхів стабільного та ефективного розвитку фінансового сектора національної економіки.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У сучасному суспільстві під впливом державної політики формуються принципово нові підходи до стабілізації фінансової ситуації на макро- та мікрорівнях, диференціація яких безпосередньо пов'язана з тлумаченням дефініції "стабільність".

Стабільність – це стан сталого функціонування всіх складових економіко-правових та політичних відносин на засадах збалансованості інтересів основних суспільних груп, у якості критерію стану функціонування суспільства.

У фінансово-економічному аспекті виокремлюють два домінуючі підходи до стабільності: 1) макроекономічний; 2) фінансовий.

Макроекономічна стабільність – це стан рівноваги національної економіки, який сприяє економічному зростанню, стабільності грошової одиниці та зміцненню позиції держави на міжнародній арені.

Макроекономічна стабільність забезпечує економічне зростання, яке досягається на основі підвищення ефективності виробництва із застосуванням досягнень науки і техніки, повної зайнятості – забезпечення робочими місцями всіх, хто бажає і здатний працювати, сталих цін (рівня інфляції), досягнення

рівноваги у зовнішньоекономічних зв'язках, що відповідно відображається у сталому курсі національної валюти та активному сальдо платіжного балансу [1]. Гарантом макроекономічної стабільності виступають політична стабільність; цінова стабільність; ефективний розвиток усіх сфер економіки (народного господарства); забезпечення рівноваги на ринку праці.

Макроекономічна стабільність – це:

- по-перше, економічне зростання, яке забезпечується через підвищення ефективності виробництва із застосуванням досягнень науки і техніки;

- по-друге, повна зайнятість – забезпечення робочими місцями всіх, хто бажає і здатний працювати;

- по-третє, стабільний рівень цін, оскільки зростання рівня цін ускладнює господарські зв'язки економічних суб'єктів, знижує реальні доходи населення і знецінює заощадження;

- по-четверте, досягнення рівноваги у зовнішньоекономічних зв'язках, що відповідно відображається у стабільному курсі національної валюти та активному сальдо платіжного балансу [2].

Макроекономічна стабільність безпосередньо пов'язана зі стабільністю фінансовою, адже без ефективного функціонування фінансової системи в розрізі усіх її інституцій неможливо забезпечити поступ економіки, цінову стабільність, зайнятість населення.

Фінансова стабільність – це стійкий стан фінансової системи країни, що дає змогу забезпечити безперебійне здійснення розрахунків в економіці, високий рівень довіри до фінансово-кредитних установ, відсутність надмірної можливості управління фінансовими ризиками, а також запас міцності у фінансовій системі, що дає змогу протистояти негативним економічним шокам у майбутньому та запобігати їх негативному впливу на економіку [3, с. 92].

Фінансова стабільність національної економіки може бути визначена як такий режим її функціонування, коли вона перебуває в динамічному стані фінансової рівноваги, тобто в разі екзогенних або ендогенних шоків її відхилення від рівноваги залишається у заданих межах і вона здатна повернутися в режим фінансової рівноваги [4, с. 17-18].

Досить часто фінансова стабільність визначається з позиції антагонізму, тобто як противага фінансовій нестабільності.

Фінансова стабільність – це відсутність нестабільності, ситуації, в якій економічна діяльність перебуває під негативним впливом коливань цін на фінансові активи або існує нездатність фінансових установ виконувати взяті на себе зобов'язання [2].

Слушною та виваженою видається позиція, згідно з якою стабільність фінансової системи – це здатність ефективного функціонування всіх каналів формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між усіма суб'єктами економіки з метою стратегічного розвитку в умовах сучасних викликів [5, с. 14]. Адже стабільною вважається така фінансова система, яка безперервно й ефективно виконує всі свої функції, навіть за умов значних неочікуваних і негативних шоків.

Об'єктивним атрибутом фінансової стабільності виступають: політична стабільність, інвестиційна привабливість, відсутність екзогенних та ендегенних шоків явищ.

Вразливість фінансової стабільності визначається ступенем невідповідності структури фінансової системи в цілому та якості фінансових послуг зокрема потребам фінансових інститутів та реального сектора економіки у швидкості обігу і структурі потоків ліквідності за термінами, валютою, напрямками використання, тобто "ризиком" [6, с. 63].

Фінансова стабільність залежить від низки чинників, найвагомшими з яких є: стабільність уряду; інвестиційна привабливість; внутрішні й зовнішні конфлікти; рівень корупції; мілітаризація країни (війни); релігійні тиски; проблеми законодавства; етнічні проблеми; рівень бюрократії, демократії, соціальної нерівності; ВВП на одну особу населення; динаміка зростання реального ВВП; рівень інфляції; дефіцит бюджету, поточний рахунок у відсотках до ВВП; фінансові ризики; зовнішній борг у відсотках до ВВП; обслуговування зовнішнього боргу протягом року, поточний рахунок за останні 12 місяців у відсотках до річного експорту товарів і послуг; чиста міжнародна ліквідність (міжнародні резерви) в місяцях імпорту; стабільність курсу національної валюти (відсотки зміни протягом року); стабільність фондового ринку [7, с. 79].

Фінансовий сектор економіки України перебуває під впливом ендегенних та екзогенних загроз, зокрема це:

- військові дії на території України;
- анексія окремих територій, наявність торговельного ембарго на імпорт українських продовольчих товарів на територію Російської Федерації (за даними НБУ – зниження експорту на 1,3 млрд. дол. США);
- волатильність цін на окремі позиції українського експорту (чорна металургія та продукція сільськогосподарського характеру), у зв'язку з можливістю третьої хвилі глобальної фінансової кризи та зниженням цін на світових ринках;
- несприятливий інвестиційний клімат для інвесторів-нерезидентів (непрозорі умови ведення бізнесу; невважена фіскальна політика; високий рівень ендегенних ризиків).

Забезпечення фінансової стабільності на макrorівні реалізується шляхом впровадження стабілізуючих заходів, метою яких є забезпечення ефективного функціонування фінансової системи та її спроможність протистояти системним шокам.

Відповідно до напрямів поширення шоків системних ризиків можна виділити наступні напрями політики забезпечення фінансової стабільності:

- 1) визначення джерел ризиків шляхом виявлення "слабких місць" фінансової системи;
- 2) дослідження каналів трансмісійного механізму з метою отримання інформації про найбільш вірогідні напрями поширення ризиків в економічній системі;

3) кількісна оцінка ризиків та прогнозування можливих наслідків їх реалізації на основі інформації про вразливі місця фінансової системи;

4) визначення пріоритетів і відповідних заходів політики зміцнення фінансової системи та зменшення схильності до ризиків економічних агентів, тобто перехід інформації про ризики фінансової стабільності у знання про напрями і форми регулюючого впливу на фінансову систему [6, с. 66].

Ефективним методом забезпечення фінансової стабільності виступає перехід від мікро- до макропруденційного регулювання, яке сприяє підвищенню ефективності державного регулювання та нагляду за всіма елементами фінансової системи з метою її стабілізації та стійкості (опірності) до шоків.

Макропруденційна політика – це створення та застосування набору пруденційних інструментів для обмеження системних ризиків [8, с. 3]. Основним завданням макропруденційної політики виступає забезпечення стабільності фінансової системи, здатності протистояння системним ризикам, знижуючи при цьому волатильність фінансового циклу.

Макропруденційний підхід до управління фінансовою системою покликаний забезпечити раціональне розміщення та ефективне використання фінансових ресурсів і на цій основі – внутрішню та зовнішню стабільність економічної системи.

Характерною рисою макропруденційного підходу вважається запобігання та протидія системним ризикам, забезпечення раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів. Поставлені цілі досягаються шляхом застосування пруденційних заходів за такими напрямками: нарощування довгострокових інвестицій у реальний сектор та фінансування модернізаційних процесів; розвиток інфраструктури і підвищення стійкості вітчизняного фінансового ринку; реформування інституційних засад фінансового регулювання; підвищення фінансової стійкості окремих фінансових установ; посилення антициклічного характеру регулювання.

Основою стабільності фінансової системи мають стати висока норма накопичення та капіталізація фінансового сектора, низькі регулятивні витрати, збалансоване з потребами економічного розвитку фіскальне навантаження, що не стримує інвестиційний процес, сталі темпи інфляції та передбачуваний валютний курс, збалансованість грошового попиту на внутрішні й зовнішні ресурси, працюючі механізми перерозподілу капіталів між секторами економіки, ефективна система моніторингу за системними ризиками, дієва система державної підтримки та фінансування пріоритетних напрямів економічної діяльності [9, с. 73].

Основними пріоритетами стабільного фінансово-економічного розвитку економіки в умовах сьогодення виступають:

- підвищення якості планування економічного розвитку та зміцнення інституційної бази управління;
- посилення конкурентоспроможності агентів економічної діяльності на основі фінансового стимулювання та забезпечення інновацій;

- комплексна реіндустріалізація промислового сектора;
- розширення внутрішнього ринку;
- зростання кількісних та якісних показників фінансових активів та послуг;
- залучення іноземних інвестицій на паритетних засадах, пом'якшення інвестиційного клімату;
- стабілізація національної грошової одиниці.

**Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.** Фінансова стабільність – це здатність фінансової системи протистояти негативним тенденціям та явищам у фінансовому секторі, які здатні вплинути на процес економічного зростання.

Для досягнення фінансової стабільності з метою запобігання системним ризикам та подолання дисбалансів необхідно забезпечити гнучкість фінансової політики та її вдосконалення відповідно до сучасних викликів; створити незалежний державний управлінський орган, метою діяльності якого є забезпечення фінансової стабільності, здійснення контролю за системними ризиками та реалізація заходів макропруденційного характеру.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Macroeconomic Stability // The Reut Institute [Electronic resource]. – Accessed mode : <http://reutinstitute.org/Publication.aspx?PublicationId=1299>.
2. Crockett A. The Theory and Practice of Financial Stability / A. Crockett // *GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions*. – 1997. – № 6 [Electronic resource]. – Accessed mode: <http://www.cepr.org/gei/6rep2.htm>.
3. Пшик Б. І. Фінансова стабільність : сутність та особливості прояву [Текст] / Б. І. Пшик // *Вісник СевНТУ : збірник наукових праць*. – Севастополь, 2013. – Вип. 138/2013. – С. 91-96. – (Економіка і фінанси).
4. Унковська Т. Є. Системне розуміння фінансової стабільності: розв'язання парадоксів / Т. Є. Унковська // *Економічна теорія*. – 2009. – № 4. – С. 17-18.
5. Ишина И. В. Формирование национальной финансовой системы в современных экономических условиях / И. В. Ишина // *Аудит и финансовый анализ*. – 2014. – № 2. – С. 14.
6. Белінська Я. П. Фінансова стабільність: сутність та напрями забезпечення [Текст] / Я. П. Белінська, В. П. Биховченко // *Стратегічні пріоритети*. – 2010. – № 4 (17). – С. 57-67.
7. Любіч О. О. Фінансова стабільність та інструменти запобігання фінансовим кризам: міжнародний досвід і рекомендації для України / О. О. Любіч, В. М. Домрачев // *Фінанси України*. – 2011. – № 5. – С. 79.
8. Петрик О. І. Основні аспекти макропруденційної політики в сучасних умовах [Текст] / О. І. Петрик // *Вісник НБУ*. – 2013. – № 9. – С. 3.
9. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку [Текст] / Я. В. Белінська, В. П. Биховченко // *Стратегічні пріоритети*. – 2012. – № 1 (22). – С. 72-84.
10. Євтушенко Н. М. Макроекономічна стабільність в Україні / Н. М. Євтушенко, І. М. Макаrchук, Л. М. Яременко // *Молодий вчений*. – 2016. – № 3 (30). – С. 75.

## REFERENCES

1. Macroeconomic Stability, available at : <http://reutinstitute.org/Publication.aspx?PublicationId=1299>.
2. Crockett A. (1997), The Theory and Practice of Financial Stability, *GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions*, vol. 6.
3. Pshyk, B. I. (2013), Finansova stabil'nist' : sutnist' ta osoblyvosti proiavu [Tekst], *Visnyk SevNTU : zbirnyk naukovykh prats'*, vyp. 138/2013, Sevastopol', s. 91-96.
4. Unkov'ska, T. Ye. (2009), Systemne rozuminnia finansovoi stabil'nosti: rozv'iazannia paradoksim, *Ekonomiczna teoriia*, №4, s. 17-18.
5. Ishina, I. V. (2014), Formirovanie nacional'noj finansovoy sistemy v sovremennykh jekonomicheskikh uslovijah, *Audit i finansovyj analiz*, № 2, s. 14.
6. Belins'ka, Ya. P. and Bykhovchenko, V. P. (2010), Finansova stabil'nist': sutnist' ta napriamy zabezpechennia [Tekst], *Stratehichni priorytety*, № 4 (17), s. 57-67.
7. Liubich, O. O. and Domrachev, V. M. (2011), Finansova stabil'nist' ta instrumenty zapobihannia finansovym kryzam: mizhnarodnyj dosvid i rekomendatsii dlia Ukrainy, *Finansy Ukrainy*, № 5, s. 79.
8. Petryk, O. I. (2013), Osnovni aspekty makroprudentsijnoi polityky v suchasnykh umovakh [Tekst], *Visnyk NBU*, № 9, s. 3.
9. Belins'ka, Ya. V. and Bykhovchenko, V. P. (2012), Mekhanizm zabezpechennia finansovoi stabil'nosti: struktura, instrumenty, napriamy rozvytku [Tekst], *Stratehichni priorytety*, №1 (22), s. 72-84.
10. Yevtushenko, N. M. Makarchuk, I. M. and Yaremenko, L. M. (2016), Makroekonomichna stabil'nist' v Ukraini, *Molodyj vchenyj*, № 3 (30), s. 75.